

cza-kastély képével, Ady Lőrincné egy leve-
lének, Erdélyi János egy nyugtatványának,
a sárospataki műkedvelő előadások szín-
lapjainak fényképmásolatai.

Horváth Károly

A pécsi pedagógiai főiskola évkönyve. 1959—
1960. Szerkesztő bizottság: Kálmánchey
Zoltán, Kelemen László, Komlósi Sándor,
Márk Bertalan, Selymes Ferenc, Szent-
istványi Gyula, Székely Jenő, Weber Mihály.
Pécs, 1960. Pécsi Szikra nyomda. 342 l.

Az irodalomtörténést a kötet anyagából
elsősorban Péczely László dolgozata (*A sorozatosság különböző mértékű megvalósulásai a versben. Ezek funkcionális értéke.*) érdekli,
mely egy készülő tanulmány fejezete. Célja,
hogy a mostanában kialakult nézetel szem-
ben, miszerint a ritmusnak nem elengedhe-
tetlen feltétele a sorozatosság, a ritmikai
képletek ismétlődése, bebizonyítsa az ellen-
kezőjét. Péczely a képletes verset s József
Attila szabadvershez közelálló alkotásait
egyaránt alkalmas formának tartja a tartal-
lom művészi kifejezésére, a különbséget
csak abban látja, hogy a sorozatosság elvé-
nek különböző mértékű s jellegű megvaló-
sulását mutatják. Igazolásként egy elemzés-
sort találunk. A következetes sorozatosságot
mutató alkotások (*Pázmán löveg, Zalán
jutása, Éj királynője-monológ*) elemzésekor
azt világítja meg, hogy a képletes versek is
alkalmasak a tartalom változásait lépésről-
lépésre követni. A bomló sorozatosság állom-
ásaiként a szabadsorú vers (*Homér és
Oszján*), illetve Ady verselése következik,
akinél a sorozatosságot a *strófa* jellegének
ismétlődése biztosítja. A sor szélső típusaként
a *Külvárosi éj* elemzését találjuk. Ez esetben
a sorozatosságot már csak „valami ritmikai
állandóság” adja.

A tanulmány szép példáját szolgáltatja
annak, hogyan kell a formai szépségeket
a tartalommal elválaszthatatlanul, a tartalom
érdekében feltárni. Az *Éj királynője monológ*-
jának és a *Külvárosi éj*-nek az elemzése külön-
ösen tanulságos. Egészében példás, nagy-
igényű munkát sejtető műhelyforgács.

Pusztai Ferenc

Sztaray, Zoltan: Bibliography on Hungary.
New York, 1960. The Kossuth Foundation,
Inc. 101 p. (Hungarian Bibliography Series, 1.)

Örömmel üdvözlünk minden kísérletet,
amely hazánk külföldi ismeretével, irodal-
munk elterjedtségével foglalkozik, érdeklő-
dést kelt és jelentkező igényeket elégít ki,
felméri az eddigi eredményeket, mintegy
útmutatást nyújtva a jövő kulturális propa-

gandájának módszereihez. Örömmel azon-
ban nem kis mértékben lohasztotta le Sztaray
bibliográfiája. Nem a szerző személyéről
van szó, nem ellene emelünk itt kifogást,
hanem módszere, tudományos objektivitása,
s nem utolsósorban munkájának tartalmi
fogyatékoságai ellen.

Mint már az előszóból sejtethetjük, a szerző
szakít a bibliográfia készítésének eddig álta-
lánosán elfogadott munkafolyamataival —
anyaggyűjtés, rendszerezés, publikálás —
s a fordítottján kezd munkához, először
publikál, hogy utána rendszeres anyaggyűj-
tést folytasson a világ több ezer nagy könyv-
tárában. Számol a hazánk s irodalmunk
iránt megnövekedett érdeklődéssel, de ezt
túlságosan egysíkúan kívánja kielégíteni,
arra hivatkozva, hogy bizonyos „kényszerű”
terjedelmi korlátozások miatt aránytalan-
ságok keletkeztek az anyag elosztásában.
De mondjuk ki nyíltan, a bibliográfia nem
azoknak kíván segítséget, tájékoztatást nyúj-
tani, akik jóindulatúan, új ismeretek szerzése
céljából érdeklődnek magyar tárgyú könyvek
iránt, hanem mintegy csokorba szedve
tálalja az összegyűjtött anyagot az 1956-os
ellenforradalom után mesterségesen felszított,
s bizonyos köröknél azóta is előtérben tartott
ügynevezett „magyar kérdés” szakértőinek.

Megállapításunkat csak alátámasztja a
bibliográfia felépítésének vizsgálata. A szerző
a legalaposabb munkát „Magyar forradalom”
— az 1956-os ellenforradalom — címszó
alatti anyag összegyűjtésére szentelte, s
viszonylag ez a legterjedelmesebb rész az
elkészült munkában, mintegy 12 oldal.
Ez a fejezet csaknem egészében tartalmazza
azokat a nyugaton megjelent kiadványokat,
melyek fő célja a hazánk elleni izgatás,
az ellenforradalmárok dicsőítése volt. De
hasonló cílokat szolgáltatnak azok a fejezetek
is, melyek a hangzatos „Emberi jogok”,
„Politikai és társadalmi élet”, „Munkás-
mozgalom”, „Nemzetközi kapcsolatok”, vagy
éppen „Egyházak” címet viselik. Mindezek-
ben a fejezetekben csak elvétve lehet találni
olyan kiadványt, különösen az utóbbi másfél
évtizedből, amely, a felvett néhány magyar
és szovjet hivatalos kiadványtól eltekintve,
címéből ítélve a legkisebb tárgyilagosságra
törekedne.

Az irodalmi rész vizsgálatánál, mivel
minket elsősorban ez érdekel, rögtön előtűn-
nek a tartalmi fogyatékoságok. Ha a szerző
komoly tudományosságra törekszik, akkor
anyagát eleve korlátozhatta volna az első-
sorban angol fordításokban megjelent művek
felsorakoztatására, feltüntetve természetesen
mindenütt a fordító nevét is, mivel amerikai
könyvtárakban, úgy gondoljuk, elsősorban
angol nyelvű szépirodalmat keresnek. Ez
azonban sajnálatos módon hiányzik. Csak
néhány példa. Jókai műveiből megjelent

R. N. Bain fordításában *Eyes like the Sea* (1893), *Midst the Wild Carpathians* (1894), *The Lion of Janina ; or The Last Days of the Janissaries* (1897), *An Hungarian Nabob* (1898) *Tales from Jókai* (1904), P. F. Bicknell fordításában *The Baron's Sons* (1900), *Manasseh* (1901, mindkettő rövidített fordítás) s nem kevésbé érdektelen számunkra A. B. Yolland *Debts of Honour* (1900) és A. J. Patterson *The New Landlord* (1868) fordítása sem. A hiány Jókainál a legszembetűnőbb, mivel idegen fordításban megjelent műveinek felsorolása bizonyára több oldalt tenne ki a jelenlegi egy helyett. Hasonlóan hiányoznak még Mikszáth és Mórícz műveinek angol fordításai.

Molnár Ferenc műveinek angol fordításairól sem mondhatjuk el, hogy felsorolásuk teljes lenne. Itthon műveinek lényegesen több angol nyelvű kiadásáról tudunk, mint amennyit a szerző említésre méltónak tart, köztük egy összes műveinek kiadását 1937-ből. Igaz, azt is szívesen vettük volna, ha tájékoztatást kapunk Watson Kirkconnell kanadai költő Ady-fordításairól.

Nem folytathatjuk tovább a hiányok felsorolását. De az elmondottak alapján talán világos, hogy a bibliográfia nem felel meg annak a célnak, hogy felkeltse az érdeklődést Magyarországra és a magyar irodalom iránt. S mint ízelítő, egy készülő, nagy munkából, sejtetni engedni annak fogyatékoságait. Ezek mennyisége jelentős mértékben csökkenhetne, ha a szerző valóban felvesz minden magyar vonatkozású kiadványt, s a magyar szerzők valamennyi idegen nyelven megjelent művét, a jelenleginél pontosabb bibliográfiai adatokkal, de még talán az sem lenne felesleges, ha megjelölné azokat a legnagyobb könyvtárakat, ahol ezek a könyvek megtalálhatók.

Kovács József

Stein, Werner: Kulturfahrplan. Die wichtigsten Daten der Kulturgeschichte von Anbeginn bis heute. 2., verb. und erw. Gesamtausgabe. Berlin—Grunewald, 1958. Herbig. 1401 S.

Mindig érdekes megtudni, hogy külföldi kutatók mit és mennyit ismernek a magyar irodalomból. Stein könyve nem lexikon, hanem szinkronikusan és diakronikusan csoportosított adathalmaz, mely az egyetemes művelődéstörténet fejlődésének útját kívánja felvázolni. Minden efféle enciklopédikus mű valósággal polihisztori felkészültséget követel meg összeállítójától, akinek járatosnak kell lennie egyebek között a világ-irodalomban is.

A *Kulturfahrplan* szerzője azonban, úgy látszik, túlbecsülte erejét, amikor e feladatra vállalkozott. Erre nemcsak a lépten-nyomon

tapasztalható hiányosságok engednek következtetni, hanem a feldolgozott anyagrészek közötti aránytalanságok is. Pl. második vonalbeli német írók [Hagedorn, Löns stb.] tömegével foglalják el a helyet más népek klasszikusai elől [Hriszto Botev stb.].

Ami a magyar irodalmat illeti, a korai korszakok viszonylag jól vannak képviselve. Stein ismeri Anonymust [1204], említi a *Halotti Beszédet* [1225], az *Ómagyar Mária-síralmat* [1375], a *Bécsi (!) Képes Krónikát* [14. század], valamint az általa *Ferenc-legendaként* feltüntetett *Jókai-kódexet* [1420]. A magyar reneszánszról [XV. sz. m. f. és XVI. század] nincs semmi mondanivalója, a XVII. századot — méltán, noha kár, hogy egyesegyedül — Zrínyi Miklós képviseli, akit említ 1620-ban, 1664-ben, sőt főművének címét is [*Das belagerte Szigeth*] idézi. A XVIII. századból egyetlen magyar író nevét sem találjuk, s a XIX. sz.-ból is csupán Petőfi Sándorét. „A magyar szabadság költője” [Stein szavai] háromízben [1823; — *Der Strick des Henkers* 1846; — 1849.] szerepel a könyvben, ami nála a legmagasabb mércét jelenti.

A XX. századi magyar irodalomból a lírát Ady Endre [*Blut und Gold* 1906. (!)], a regényírást Mórícz Zsigmond [*Hinter Gottes Rücken* 1911.], a drámairodalmat Molnár Ferenc [*Liliom* 1910; — *Spiel im Schloss* 1928; — 1952.], végül a tudományos irodalmat Lukács György [*Essays über Realismus* 1938; — *Thomas Mann* 1949.] neve fémjelzi.

Stein névsorának számos hiányossága és helyenként erősen vitatható volta első pillanatra kiütökzik. Tárgyi tévedés csak egy van benne, az sem irodalmi [Liszt Ferenc szerinte német zeneszerző], az általa megadott évszámok is többé kevésbé megbízhatóak, feltűnnek azonban a régi magyar irodalmat illető, gyanúsán precíz datálásai. Válogatásán azt érezni, hogy ahol talált német nyelvű szakirodalmat [*Ómagyar Mária-síralom*], fordítást [Mórícz Zsigmond], vagy műfordítást [Ady Endre], elsősorban arra támaszkodott. Érthetetlen kivétel azonban ez esetben is Jókai teljes mellőzése, hogy persze másokat [Mikszáth, Madách, József Attila stb.] ne említsünk. Nyilvánvaló tehát, ha Stein alapsabb munkát végez — második kiadásról van szó! —, számos hiányt pótolhatott volna.

De számolnunk kell más akadállyal is, azzal, hogy irodalmunk sok értékes alkotásáról még akkor sem szerezhetett tudomást, ha akart volna, mert régi és mai klasszikusaink műveinek nagy része mindmáig alig, marxista szellemű és a jelenlegi kutatás színvonalán álló magyar irodalomtörténet pedig talán csak e sorokkal egyidőben jelenik meg idegen nyelven.

V. Kovács Sándor